

Sámiid giellalahka lea ođasmuvvan Suomas!

Suoma sámidiggi lei da muhtin aigge dassa ordnen Suoločielgái skuvlenbeaivvi, mas giedahallojuvvui viidát sámiid giellalahka, mii bođii fápmui dá muhti jahki dassá.

Juos jurddaša dála dili sámegeielaid seailuma ektuidáppe Suoma bealde, de ođđa giellalahka ii dáidde mácahit sámegeiela geavaheami šat Suoma sámis daidda ruovttuide, mainna olbmot leat juo molson giela suomagillii. Sámegeielaid seailuma ektui leat dál máhccamin áiggis maŋosguvlvi. Massaturisma lea gáržudan máilmmi, ja guhká nubbi nubbái vierisin bisson álbmogat leat oahpásmuvvagoahtán guhtet guimmiideasetguin. Suomagiella lea dehálaš gulahađđan gaskaoapmi ain stuorát mearis maiddái sámiid gaskavuodas. Kommunikašuvdnateknologiiija ja internet addet olbmuide birra máilmmi vejolašvuoda seammalágan dihtui ja áiggeájánasfálaldagaide, ja miehtá máilmmi golaheaddjit johtet seamma gávppiin oastimin seamma buktagiid, maid leat gárvvistan seamma mánggačearddalaš fitnodagat. Buohkat áddejit populárakultuvrra ja máidnosiid máilmmiviidosáš giela, mii lea lea eangasgiella. Orru nu ahte stuorra oassi eanaspáppas sulastahtá juogalágan ođđa Babylonia, smávva máilmmegiláža, man olbmot gulahallet guhtet guimmiideasetguin. Dat lea dákkár stuorra rávdnji mii njamista maiddási unit gielaid olbmuid farrosis maiddái Sámis.

Lea dovddus ášši ahte gielat geahppánit dadistaga; dál hállet máilmmis sullii 6500 giela, main bealli leat váras jávkát dahje juo jávkamin. Gielladiehtit árvalit ahte juohke nuppi vahkus jávká giella máilmmis.

Gielaidda dego earáge ealli sivdnádušaid heakkas bissun lea čadnojuvvon birrasii. Giela jápmima áigái ožžot seammasullasaš sivat, mat sogahuhttet šaddo- ja eallišlájaid. Uhcit gielat duolmmahallet stuorát gielaide, dain rivvejuvvo daid lunddolaš šaddanbiras dahje gievrrat gielat duvdilit dait eret anus. "Gielalaš luondduválljemis" gievrramus eallitbáhcima ii mearrit goittot álo dan lunddolaš buorreuohta earáid ektui dahje vuogáiduvannávccat. Deháleamos dagaldagat leat ekonomalaš váldi ja giela kultuvrralaš stáhtus. Giela stáhtus badjána ja njiedjá dađe mielde, man jábálaččat leat dán giela hállit. Eangasgiella lea dál universágiella máilmmis ja vehádatgielat jávkagohtet stuorát gielaidda deattu vuolde.

Go giella jápmá, de dan mielde jávká olle kultuvra. Mánggain guovlluin Suoma Sámis lea dákkár ovdáneapmi ollen juo oalle guhkkás. Ovdamearkkaid gielalaš imperialismmas ii darbbaš ohcat dušše 1500- ja 1600 logu kolonialismma áigodagas. 1900-logu áigge Suoma sámis sámegeiela leat njuvdojuvvon vuoláš politihkalaš soardima bokte. Dainna leat loktojuvvon beaktilit uhca vehádat sámegeiela, ja dán proseassa lea leamaš vel jođálmahttimin johtilit lássanan servvodaga nuppástupmi. Dábálaččat geavai nu ahte mánát, geat orro internáhtaskuvllain, eai šat berostan iežaset gielas ja masse oalát eatnigielaset. Gielalaš ja kultuvrralaš soardinpolitihkain dahkkojuvvui eatnigielas ja árbevirolas eallinvuogis gáidan buolva. Dal hállujuvvo ollu ahte eatnigieladáiddu sáhttášii mahcahuvvot giellabesiid bokte. Ferte goit jearrat ahte juos birrasis jávkát sámegeiela geavaheaddjit, de boahtago giella šat ruovttoluodda ovtm. sámiid ođđa giellalága ja giellabesiid boktege. Ieš eahpidan sakka.

Jouni Kitti